

MINDRE ENTOMOLOGISKE MEDDELELSER FRA DET ARKTISKE NORGE

AF

J. SPARRE SCHNEIDER.

I. Masseoptræden af forskjellige insektarter i årene 1883 og 84.

Den almindelige kjendsgjerning, at de fleste dyrearter i de forskjellige år optræder høist ulige i henseende til talrigbed og udvikling idetheletaget, gjør sig kanske i endnu højere grad gjældende i de arktiske egne, hvor man iagttager større klimatiske anomalier, tror jeg, end under sydligere bredder. Når jeg således nævner, at vi i 1881 havde præmie-skiløb 23de Juni her på Tromsøen, og skoven ikke grønnedes för et stykke ud i Juli, medens jeg i 1883 30te Mai havde min første lepidopterologiske udflugt over i Tromsdalen, hvor birken stod med fuldt löv, medens thermometeret kl. 7.5 morgen viste 15.5° C. i skyggen; når i 1883 *Botys decrepitalis* allerede 9de Juni flöi talrig men i 1881 ikke observeredes för 12te August, og denne art har en forholdsvis kort flyvetid, er dette vistnok tilstrækkeligt til at vise, hvor yderligt vekslende de klimatiske forholde ter sig i de nordlige egne. Kunde jeg have talt med om 1867, der endnu omtales som et skrækkens år her nord, skulde måske endnu mærkeligere anomalier have været påviste. Vi må dog mærke os, at der her kun bliver at tage hensyn til tidspunkter, da vår eller sommer ifölge naturens orden omtrentlig kan påregnes, ellers vil man jo se endnu mærkeligere klimatiske fænomener f. eks. på vor

sydvestkyst; en grønnende birk, således som jeg 7de April (!) 1884 så den på »Flöifjeldet» ved Bergen, overgår jo alt, hvad man her nord har kunnet observere.

Et godt eller slet år gjør ikke sin indflydelse gjældende over så store landområder, som man skulde tro; der er jo så mange faktorer, som virker. 1876 har jeg fra Tyskland seet omtalt som et meget kleint år for sommerfugle, medens vi i det sydlige Norge kan betragte det som kronår; vi fandt snart sagt alt hvad vi kunde ønske os, og noget lignende er neppe senere observeret. For Norges vedkommende danner Dovre en mærkelig skillevæg mellem onde og gode år; forgår man af regn og fugtighed i de sydlige stifter, svides markerne af i det Trondhjemske og omvendt. I Tromsø stift må vel sjernes mellem strækningen vestenfor og østenfor Nordkap; 1884 var meget rå og kold på Vardö men meget varm og god omkring Tromsø. Syd-Varanger kommer ikke under denne lov; det tilhører, hvad klima angår, det store russisk-finske Lapmarken, hvor de fleste år er varme og tørre; i de indre distrikter her vil entomologen visselig altid kunne påregne rigeligt udbytte, når han er ude i rette tid.

Når de 2 år 1883 og 84 i særlig henseende har udmærket sig som gode insektår, må det rige udbytte for en del tilskrives den større erfaring og den mere systematiske omhu, hvormed mine undersøgelser har været drevne, dels det gunstige veir med så mange fangstdage. Men ved siden heraf har enkelte insektarter optrådt i en mængde, som ikke er vanlig og endog har vakt lægfolkets opmærksomhed; det er denne masseoptræden, som i det følgende skal vies nogle betragtninger. Det må beklages, at de mangeartede zoologiske gjøremål, som hviler på mine arme skuldre, ikke har levnet den forönskede tid og anledning til omhyggeligere studium af disse entomologiske fænomener, ligeså at der ikke foreligger samtidige observationer fra andre punkter inden mit vidtstrakte jagtterritorium; det følgende er hentet af notiserne i dagbøgerne, sparsomme nok, og resten er lånt af en ret passabel hukommelse. Vi skal betragte de enkelte insektgrupper hver for sig og kommer da først til:

Coleoptera. Når forbisees, at enkelte arter, som f. eks. *Elaphrus lapponicus*, *Bembid. lapponicum*, *Pelophila borealis*, *Donacia geniculata*, *Goniocena affinis* m. fl. observeredes talrigere

end tidligere år, de to sidste endog for første gang i Tromsø amt, er det kun den gamle velbekjendte *Phyllodecta vitellinae*, som har vist sig i nævneværdig mængde. Den er jo næsten alle år rigeligt tilstede på de forskellige *Salices*, navnlig går det ud over *S. nigricans*, hvis myge blade også af andre insekter foretrækkes, men i 1883 og navnlig i 84 formerede den sig i sådan mængde, at *Salix*-buskene i Juli var aldeles sorte, og de visne skeletterede blade bedækkede med larver og fuldt udviklede biller; nyt friskt løv, som fik stå næsten urørt, lod imidlertid omtrent alle spor af denne hærjing udslettede senere på hösten, og hvad bryder man sig forøvrigt her om nogle *Salix*-buske, hvor alle veie og grøfter er garnerede med de forskellige arter i tætte krat, som også indtager store partier af den venlige Tromsø. Også fra Balsfjord har jeg erfaret en lignende optræden af dette insekt, men fra Målselvdalen findes ingen bemærkning i dagbogen, ei heller mindes jeg at have seet den usædvanlig talrig der, så det vistnok hovedsagelig har været kysten, som er bleven hjemsøgt. Hvorvidt der udvikledes mere end én generation, hvis fuldtannede individer som bekjendt overvintrer, tør jeg ikke udtale nogen formening om.

I forbindelse hermed må omtales en ejendommelig vakker liden *Phyllodecta*, der forekommer på »Flöifjeldet» ved Tromsø mellem 1400'—2000' o. h., altså fuldstændig alpin. Tidligere havde jeg kun fundet etpar individer, men 28 August 1883 forekom den i store kolonier i sit vinterkvarter under løse stene noget over 2000' o. h., straks ovenfor flöistangen, og ved denne leilighed konstateredes også næringsplanten, idet den talrigt her voksende *Salix herbacea* var aldeles skeletteret og brun, ligesom de övrige *Salices* i lavlandet; og da *Phyllodecta*'en kun forekom, hvor denne plante voksede, og ingen anden *Salix* stod i nærheden, måske *reticulata* og *polaris* enkeltvis, tager jeg vel neppe fejl i min formodning. Samme art blev först funden i nogle eksplr. ved Hammerfest Juli 1878 og bestemtes for etpar år siden af prof. JOHN SAHLBERG i Helsingfors som *Ph. laticollis* SUFFR., senere har han tilskrevet mig, at den er ham ubekjendt, og jeg er således fremdeles uvidende om dens plads i systemet; fra *Ph. vitellinae* er den meget forskjellig og dertil særdeles karakteristisk i sin forekomst.

Hymenoptera: Parasithvæpse har navnlig i 1884 vist sig i stor mængde, såvel på fjeldet som i lavlandet, uden tvivl i sammenhæng med den nedenfor omtalte udvikling af enkelte sommerfugle. Hidtil har snyltehvæpsenes talløse skarer lidet været påagtede inden vor arktiske region; men i den forløbne sommer har jeg med iver begyndt at indsamle disse interessante væsener, og håber med tiden at skulle kunne sammenbringe materiale til en fremstilling af *Ichneumonid*-faunaen i Norges polartrakter. Den er ingenlunde fattig, hverken på arter eller individer, ser det ud til; alene af *Lepidoptera* er der jo over 400 arter at holde i tømme og dertil en hær af bladhvæpse, som er større end man skulde ventet det under så høi nordlig bredde.

Småting er imidlertid alt dette mod den hemsøgning af *Vespa* i etpar arter, som vi de 2 sidste år har været udsat for, navnlig ude på øerne, og ved Tromsø kanske allerværst. Hvem kan tælle de tårer, som disse ondskabsfulde dyr har afpresset de stakkels børn, eller de eder, som sláttefolkene har udstødt, de halvt tillukkede øine og ophovnede hænder og kinder, som har været bårne tilskue i disse års höstmåneder? Dette klinger måske som en overdrivelse, men kommer dog sandheden temmelig nær, og interessant skulde det være at få vide, om man sydpå har iagttaget noget lignende; jeg opfordrer herved mine ærede kolleger til at fremkomme med deres erfaringer. De byggede sine reder eller bol overalt, i jorden, i stengjærder, bag panelet på husene, under havebænke, på træerne; det vrimlede af hveps på alle blomster og buske, vinduerne var fulde af dem, de krøb på talerkenerne, når man sad tilbords, nød af syltetøifadene, krøb ind under klæderne og i håret og — skånede ingenlunde damerne! Selv slap jeg med 2 anfald i 1883 og 1 i 1884, men det var kun ved at anvende den yderste forsigtighed på mine udflugter. Når man gik i skovene, hörtes der en dump surren, som endnu klinger i mine øren, hveps overalt, det var næsten til at fortvivle over; specielt mindes jeg et forsøg på at fange sommerfugle på en myr over i Tromsdalen i begyndelsen af August sidste sommer, som imidlertid fik en meget hurtig afslutning, i det jeg kun ved en skammelig flugt undgik de talrige fender, som pludseligt vrimlede frem fra sine underjordiske boliger på alle kanter. Tilslut vovede jeg næsten ikke at trænge igjennem

de tættere skovsnar, efterat den store formastelighed: at banke på træerne forat jage op *Geometrer*, den 11te August var bleven tilbørlig straffet med et dygtigt stik bag det ene øre!

Man kan bebreide mig, at jeg har forsømt at indsamle det fornødne material og anstille nærmere undersøgelser angående disse hvepse, jeg kan således ikke meddele det nøgne navn engang på vore plageånder. Det er imidlertid nu mit faste forsæt at gjøre feilen god igjen i 1885, som det aner mig vil danne afslutningen på de gode år, men selv neppe komme op imod de 2 foregående. Såmeget kan dog siges, at de sandsynligvis tilhører 2 arter, at dømme efter de 2 bestemte typer, som min lille beholdning af bol udviser; nogle er nemlig globulære og enten fæstede til en horisontal flade eller mellem grenene på træer, således at kvistene er indflettede i papirmassen, andre er fæstede til en tykkere glat gren og har en lidt uregelmæssig omvendt pæreform, noget vanskelig at anskueliggjøre uden vedlagt figur. De største opnår et barnehoveds størrelse og har havt en meget talrig befolkning. Dette hvad hvepsene angår.

Lepidoptera: Af dagsommerfugle gjorde især *Arg. selene* sig bemærket i 1884; den er vistnok i alle år at kalde almindelig, men i sådan mængde som ifjor i Målselven og navnlig da ved Moen på fugtige enge, har jeg aldrig bemærket den før. 1ste Juli om formiddagen kunde jeg tælle en 20—30 stykker siddende i græsset på nogle kvadratmeters flade, og langs veikanterne vrimlede der af dem hele dalen opover, idet dog *Arg. euphrosyne* leverede en ikke liden kontingent. Trods den store overflod lykkedes det mig kun at fange få aberrationer, mest hunner med mørk, vakkert blåiriserende overside, medens jeg endnu aldrig her nord har fanget nogen mørk han; disse interessante mørke *Argynnis*-former er idetheletaget meget sjeldne hos os, kun *A. euphrosyne* er tilbøielig til at antage en mørkere overside men kun i de indre, varmere distrikter. *Arg. pales v. lapponica* fløi også i mængde i de nederste partier af Målselvdalen 10 Juli, og her lykkedes det mig at fange en pragtfuld helt sort aberration med en yderst ejendommeligt farvet underflade, som i sin tid skal blive afbildet og beskrevet. *Colias palæno* var ret talrig i 1883, men i 1884 tilstede i stort antal omkring Bjerkeng i Målselvdalen, så jeg på nogle timer fik samlet c. 130 pragtekspl. af

begge kjön. *Erebia ligea* havde i 1883 flyveår ved Bjerkeng överst i dalen men i 1884 i de nedre partier, ved Tromsö flyver den alle år; efter i vinter at have fået et ret stort og interessant materiale fra Schweiz skal jeg ved fremstillingen af Tromsö *Lepidopter*-fauna, antagelig i 1886, give denne interessante sommerfugl en grundig behandling. *Arg. polaris*, som i 1883 blev opdaget i Målselvdalen i 2 eksplr., flöi i år i større mængde, ligeså *Lycæna orbitulus v. aquilo*; men om disse såvelsom mange andre herlige arter skal der i sin tid leveres en nöie redegjørelse. Forövrigt er det vel nærmest *Vanessa urtica*, som i de to sidste år har spillet den mest fremragende rolle. Larven tog jeg i mængde i Balsfjord 26 Juni 1883, og ved Bjerkeng flöi de første friske eksplr. talrig allerede 9de Juli; i 1884 har jeg kun erfaring fra selve Tromsöen, men her var i sommer alle samlinger af *Urtica* besatte med larver, tildels i sådan mængde, at vistnok mange hungrede ihjel. Af indsamlede larver klækkedes flere hundrede eksplr., hvoraf desværre kun få udprægede var. *polaris*, men i det fri iagttoges sommerfuglen forholdsvis meget sparsomt, så denne art selv i gode år har vanskeligt forat friste tilværelsen i dette noget rå klima. Uagtet 1884 var et godt år, og navnlig frembød en usædvanligt tör og varm August måned, bemærkedes første friske eksplr. i det fri 11 August (overvintrede individer flöi til 27de Juli), dette til illustration af, hvilket mærkeligt år 1883 må have været. I almindelige år klækkes de fleste neppe för i September, og i slette år går næsten alle pupper tilgrunde; mere end én generation udvikles aldrig her nord, selv i de allerbedste sommere.

Nemeophila plantaginis optrådte i 1884 i mængder, hvortil jeg hidtil aldrig har oplevet eller hört omtale noget sidestykke. 26de Juni, da jeg foretog den første udflugt efter hjemkomsten fra min reise, fangedes en hel del eksplr. over i Tromsdalen, fordetmeste allerede noget afflöine ♂♂; men dette var kun bagateller mod de hundreder, som observeredes opigjennem hele Målselvdalen fra 1ste—10de Juli såvel langs veiene, i skoven som på myrerne, næsten udelukkende *ab. hospita*, medens ude ved kysten begge former er omtrent lige hyppige. Allerede i 1883 forekom den ret talrig ved Tromsö, men blev kun i 3 hun-eksplr. observeret i Målselvdalen, sandsynligvis fordi flyve-

tiden allerede da var forbi. I de 6 foregående år havde jeg kun fundet et eneste individ i Målselvdalen, nemlig en ♀ ved Moen 18de Juli 1877, og tror engang at have observeret et eksplr. i Tromsdalen men intet fanget, så denne art i almindelige år må ansees for en ret sjelden fremtoning.

Flere af vore almindelige *Geometer*-arter, f. eks. *Pygmaena fusca*, *Lygris populata*, *Cidaria montanata*, *designata*, *albulata*, *dilutata* og især *munitata*, pleier de fleste år at flyve meget talrige, så de kan samles i hundredevis, ligeså endel *Tortrices*, såsom *Penthina nebulosana*, *sudetana*, *lacunana*, *schulziana* m. fl.; følgende fortjener dog mere specielt at omtales som særligt hyppige i de 2 sidste år. *Cidaria sordidata* F. Larven, som lever i knop-skuddene og raklerne på diverse *Salix*-arter, især *nigricans*, samlede jeg i antal i 1883 og fik deraf klækket mange vakre eksplr. i interessante varieteter, ligesom sommerfuglen fløi talrig om aftenen og natten fra 21de Juli. I 1884 aflövede larverne nævnte *Salix* på mange steder så fuldstændigt, at hundreder af buske og små træer stod aldeles sorte i Juli, hvilket jeg iagttog såvel ved Tromsö som i Balsfjord og Malangen. Sommerfuglen fløi om natten omkring *Salix*-buske i tætte sværme og viste sig første gang i det fri 1ste August. Også i 1884 klækkede jeg et større antal eksplr., men erholdt dem ikke så store og smukke som i 1883. I Tromsdalen grov jeg op talrige pupper under de store træagtige *Salices*; de lå under löv og mose i et löst spind eller i jordhuler i overfladen, også under flade stene; et større antal indeholdt parasithvæpse, derimod erholdt jeg, mærkeligt nok, ingen sådanne af de indsamlede larver hverken i 1883 eller 84. Til sammenligning kan anføres, at jeg i 1881 fandt en puppe under en sten 11te September (!), hvoraf der dagen efter fremkom en liden og mørk men veludviklet ♀. *C. dilutata* flyver vistnok alle år i stor mængde fra slutningen af August, men forekom mig dog i de to sidste år at være betydeligt talrigere end sædvanligt, ligesom en mængde larver indsamledes og bragtes til forvandling. Birk er dens hovednæringsplante, og kun som undtagelse nærer den sig af *Salix*, f. eks. *lanata*.

Alt hvad her er berettet om sommerfugles talrighed stilles dog ganske i skyggen af de uhyre sværme af *Cid. hastulata* Hb., som i de to sidste sommere har oversvømmet ialfald Tromsö

amt, idet jeg mangler opgave fra andre lokaliteter. Denne art er vistnok de fleste år hyppig i Vest- og Öst-Finmarken, således 1878 i Alten og Syd-Varanger, 1881 i Kvæningen og 1882 atter i Syd-Varanger, men i de sydligere partier af Tromsö amt var den hidtil bemærket yderst sparsomt, idet jeg endnu ikke havde seet et eneste eksplr. i Målselvdalen, men derimod fanget endel i Tromsdalen 2den Juli 1880; på selve Tromsöen var fundet et enkelt individ, nemlig 28de Juni 1880. Hvordan forholdet har været i 1882, er mig ubekjendt, idet jeg våren og sommeren dette år opholdt mig i Öst-Finmarken; men sikkert er det, at fra 30te Mai 1883 viste den sig i alt større og større antal såvel ved Tromsö som i Målselvdalen, så den i talrighed overgik alt, hvad jeg hidtil af sommerfugles optræden havde været vidne til, såmeget mere bemærkbar, som den udelukkende flyver om dagen, medens den om natten er træg som en *Rhopalocer* i sin hviletid. Endnu større var sværmene i 1884, navnlig i Målselvdalen og helst oppe på fjeldet, så den tilslut blev mig en ren plage, idet den var til stor hinder for fangsten af mere værdifulde arter; at fange *Anarta* blev der næsten ikke tale om, og selv store arter som *Arg. polaris* tabte jeg meget ofte af syne i de tætte sværme, som jages op ved hvert skridt; håven måtte stadigt renses for dem, ja undertiden blev jeg halvt fortvivlet over de ufrivillige plagerier fra disse uskyldige småvæsener.

Larven indsamledes i antal hösten 1883 på forskjellige *Salix*-arter, enkeltvis også på *Betula*, hvoraf i Januar og Februar følgende år klækkedes en svite lidet varierende eksplr. Den egentlige næringsplante er dog vistnok *Vac. uliginosum* efter sidste års erfaring, ligesom Zeller i Stettiner ent. Zeit. for 1877, pag. 468 angiver *V. myrtillus* som næringsplante for *C. hastata* L., i hvilken de fleste entomologer kun ser hovedformen af *hastulata*. På en af mine sædvanlige småekspeditioner tilsös holdt vi, som oftere tilforn, vor middagsrast på gården Krokelv 8 à 9 kilometer nordenfor Tromsö, og medens folkene kogte den uundværlige kaffe, slentrede jeg i det tunge sjöhyre opover en myrlændt skråning i håb om at finde nogle bær til vederkvægelse, drømmende om haver med ribs, stikkelsbær og andre herligheder, som siden hösten 1876 har været mig utilgængelige. Heri blev jeg dog

skuffet; blåbærrerne havde sandsynligvis bórnene bortplukket, »krökebær» (*Empetr. nigrum*) er jo ganske bra for en nöisom gane, men ikke synderligt læskende, forgjæves så jeg mig om efter »blokkebær» (*V. uliginosum*), som altid er mig velkomne. Grunden til den totale mangel på sidste bærsort blev imidlertid ved nærmere eftersyn snart opklaret; over store strækninger såes kun brune, skeletterede blade af denne plante, som husede en masse larver af *C. hastulata* på forskjelligt alderstrin, de kunde samles i tusindvis. Enkeltvis såes dog små samlinger ligesom oaser af nogenlunde urört blokkebær-lyng, som også bar modne bær, så lidt erstatning fik jeg dog for möien. Nogle dage efter begav jeg mig op på öen for at se efter, om ikke larven skulde kunne samles her på samme måde; jo ganske rigtigt; på nogle få tuer på myren ved »Præstvandet» lod der sig indsamle det förönskede antal larver, og uden tvivl har *V. uliginosum* været således hñemsögt over en större strækning af vor arktiske region. Jeg venter mig overflod af *C. hastulata* også i 1885, men deres skjæbne er forresten allerede beseglet; i 1883 viste alle indsamlede larver sig fri for parasiter, men af de i 1884 opfödde besidder jeg for öieblikket 90 tilsyneladende friske pupper og 33 kokonger af 1 eller 2 *Ichneumonider* foruden en *Tachina*-puppe, som hver har kostet en larve livet, i det hver kun indeholdt én parasitlarve. Og dertil föler jeg mig overbevist om, at ialfald nogle af de 90 pupper vil vise sig at indeholde snyltehvepse af andre familier, idet enkelte allerede forekommer mig mistænkeligt gjennemskinnende, således som de pleier, når indholdet er fortæret og parasitlarven udviklet. I 1886 er måske allerede ligevægten gjenoprettet, og *C. hastulata* atter en »rara avis» på Tromsöen.

Tilslut fortjener endnu *Eupithecia satyrata* at omtales med nogle ord. Ved Tromsö har den endnu aldrig vist sig mere end nogenlunde almindelig, men i de nedre partier af Målselvdalen, specielt ved Guldhav og Moen, så jeg den 30te Juni og 1ste Juli 1884 i store sværme, om aftenen flyvende frivilligt, om dagen let at jage op fra græsset og især de umalede gjærder, som den helst hviler på; de allerfleste eksplr. var ganske afflöine. *Cid. alchemillata* var også ualmindelig talrig omkring husene sammen med nævnte *Eupithecia*; noget lignende for *C. alchemillata*'s vedkommende iagttog jeg i Bejerdalen (67°) i 1880 og SCHÖYEN

i Saltdalen i 1881, idet vi af og til kunde se ligesom en hel sky af disse små sommerfugle omsværme lave birke, hvorhos det vrimlede af dem langs veiene og i agerkanterne.

II. Skadeinsekter på kjökkenvækster og prydplanter.

Sansen for hortikultur er ikke lidet udviklet under disse høie nordlige bredder, og den for forholdene fremmede, som første gang betræder vor venlige grønne ö, vil vistnok forundre sig over de velstelte og vakkert blomstersmykkede haver, som her er at se omkring landstederne, navnlig i August og September. Og dog står denne sag snart sagt endnu i sin første spæde begyndelse, idet man savner kyndig vejledning såvel i valget af de for klimamet passende vækster, især hvad sirbuske angår, som i planternes pleie overhovedet, hvori dog mange af vore damer har betydelig erfaring, som udnyttes med skjönsomhed. Den forfærdelig længe, 8 måneders vinter og det höist upålidelige veirligt overhovedet lægger mange og store hindringer iveien for et regelmæssigt havestel, men hvor kold og rå sommer vi end måtte have, noget vil altid kunne fremdrives både for öiet og ganen. Herved tænker jeg kun på selve Tromsö, som ingenlunde er heldigst situeret; i de indre fjordbunde og varme dalförer måtte der i denne retning kunne udrettes noget virkelig betydeligt, hvad pastor LANDMARKS forsög i Målselvdalen noksom har godtgjort, idet han gjentagne gange ved landbrugsudstillinger sydpå har höstet medaljer for sine samlinger af frö og vækster avlede på »Storbakken», circa 15 kil. fra Måls-elvens munding.

Agerbrugets små men farlige fiender, som under sydligere bredder er så talrige, gjør sig lidet bemærkede her nord, hvor man desuden til al lykke er fri for de aller værste, i det de forskjellige *Agriotes*, *Hallica*, *Melolontha* etc. ikke forekommer i vor arktiske region. Ganske fri for disse små plageånder er vi dog ikke, og i enkelte år har de optrådt således, at skade derved er forvoldt. De facta, som nedenfor meddeles, er væsentlig hentede fra egen erfaring, som jo ikke er stor hvad den praktiske side af entomologien angår; et større apparat med korrespondenser omkring til landdistrikterne og offentlig opfordring til at levere

bidrag skulde vistnok have bragt adskilligt af interesse for dagen, men til denne anledning har det ikke kunnet bringes i anvendelse.

Græsmarken, *Charcas graminis*, anrettede for endel år siden adskillig skade på engene i Balsfjorden, hvorom jeg i sin tid har læst en notis i et eller andet blad, uden at mindes når og hvor. I de 8 år, jeg har levet heroppe, har den imidlertid ikke vist sig i noget usædvanligt antal, tværtom har det ikke lykkes mig at samle mere end 12 gode eksplr. i alle disse år, hvoraf 9 er klækkede; dog var den vistnok i 1879 talrig i Trondenes og Ofoten, da jeg i August så mange slidte eksplr. flyve og tillige syntes at bemærke en stærk udvikling af *Ichneumonider*. Efter meddelelse af kand. SCHÖYEN i dette tidsskrifts 5te bind pag. 82 hærjedes de nordlige partier af Østerdalen i 1882 af græsmarken, og i samme bind pag. 151 melder prof. A. E. HOLMGREN om en lignende hjemsøgelse i Norrland i 1883; tør hælde, at turen nu kommer til os!

For nogle år siden, det var vistnok i 1880, fortalte en herboende skomager mig, at han ved et besøg i Bodö samme sommer havde seet, hvorleds et insekt gjorde skade på potetagerne flersteds omkring denne by. Meget omstændeligt berettede han, hvorleds det kneb af stilkene, så græsset visnede, hvor seilivet det var o. s. v., men beskrivelsen af selve dyret var noget uklar, så jeg vanskeligt kunde gjøre mig nogen forestilling om samme. Imidlertid forklarede han til min store glæde, at han havde medbragt nogle eksplr., som skulde blive bragt mig samme dag; dog hvem kan måle min forbauselse og hemmelige vantro da blandt etpar *Carabus* og *Arg. aglaja* det egentlige corpus delicti udpegedes: 2 à 3 eksplr. af *Cetonia metallica*! Nogen egentlig grund til at drage mandens pålidelighed i tvivl har jeg forøvrigt ikke, men nok skulde jeg ønske at vide, om man nogensinde andetsteds har seet *Cet. metallica* spille en potetesbilles rolle.

Silpha (Oiceoptoma) opaca L. er jo forlængst bekendt som phytophag, og jeg kan fra disse egne anføre et pålideligt eksempel på dens skadelighed for kulturvækster, nemlig i sommeren 1883. Da jeg nævnte års 1ste Juli om aftenen kom til Moen i Målselvdalen, beklagede husets damer sig straks over nogle hæselige sorte larver, som gjorde skade i haven og navnlig ødelagde

levköierne, medens pastor LANDMARK tidligere på dagen havde afgivet en lignende klage. Straks næste morgen overraskede jeg også ganske rigtigt etpar forbrydere ved deres ulovlige håndtering, og viste de sig at være larver af nævnte *Silpha*, såvidt jeg kan forstå, da *lapponica* her kun undtagelsesvis forekommer i lavlandet, og *thoracica* er en meget stor sjældenhed, medens *opaca* er almindelig, ja enkelte år tilstede i masse, som f. eks. i Mai 1880 i seminariets have her i selve byen. Disse *Silpha*-larvers specielle fremgangsmåde ved deres ödelæggelsesværk mindes jeg desværre ikke nu længere, kun de her meddelte nøgne facta er bevarede i min hukommelse.

I de sidste par år har jeg til min store glæde kunnet disponere over et atom af en have, der væsentligst har betydning som jagtmark for nogle *Geometrae* og *Micros*, ja en livstræt *Agrot. conflua* har endog forvildet sig did, men som dog ved siden heraf yder salat, ræddiker og karse til min ungarlehusboldning. Salaten angribes ikke af insekter, men yndes til gjengjæld altfor meget af *Limax agrestis*, som har oprådt i store skarer og desuden er meget generende for kål og andre kjøkkenurter. Ræddikernes værdifulde parti bores flittigt af *Dipter*-larver her som sydpå, og den overjordiske del besøges af *Pieris napi v. bryoniae*, som også i mit påsyn har lagt æg på karsen. Denne sidste foretrækkes dog fornemmelig af *Plutella cruciferarum*, som i gode år har to kuld, måske i mindre gode også, og egentlig er det eneste i Tromsö haver virkelig skadelige insekt, de ovennævnte *Dipter*-larver fraregnede; det går nærmest ud over kålen, men også levköierne har måttet holde for. *Pieris napi*, som næsten alle år er meget talrig, synes nemlig at foretrække vildtvoksende planter til föde for sit afkom, så jeg kun 2 gange har fået larven; i August 1878 indsamledes talrige eksplr. på diverse kjøkkenvækster i haven på Lyngseidet, hvoraf fra 12te Februar til 23de Marts klækkedes 26 hanner og 33 hunner, og i 1884 fandt jeg 4 fuldvoksne larver på ræddiker i min have, hvilke i disse dage lover at give imago. Endnu står tilbage at udfinde, hvilke vildtvoksende planter ernærer larven til vor nordiske *P. napi*.

I Tromsö museums årsberetning for 1883 p. 24 har jeg kortelig berørt en mærkelig optræden af *Pieris brassicae* i Tromsö. I nævnte års September meldte en frue mig, at kålen i hendes

mistbænk var besat med store larver, som gjorde megen skade; kommen til åstedet lykkedes det mig endnu at finde nogle få af det gamle velbekjendte, ubedragelige udseende, hvoraf 3 pupper erholdtes. Af disse døde den ene, men de 2 andre gav imago, ♀♀, først 6te Juli 1880, uagtet de holdtes i opvarmet værelse. Hvordan disse larver er komne i hin have forekommer mig endnu lidt gådefuldt; når undtages, at jeg 23de Juni 1883 så et ekspir. flyve over i Tromsdalen, er den hverken før eller senere bemærket i dette amt, og en så stor og iöinefaldende sommerfugl undgår ikke let opmærksomheden. Analoge tilfælder frembyder forövrigt flere andre store *Rhopalocera* ved sin sporadiske optræden i det polare Norge som f. eks. *Papilio machaon*, *Vanessa antiopa* og *cardui*.

Tilslut turde tidskriftets læsere måske have lyst til at höre, hvilke fiender naturaliesamlinger har at bekjæmpe i det höie nord. *Anihrenus* og *Dermestes* er ikke repræsenteret her, så *Plinus fur* vel er den eneste, som gör skade i insektsamlingerne; ved tæt-sluttende rammer har den kun sjældent formået at trænge ind i skufferne, men sommerfuglene er vanskelige at holde fri for den, når de stå på spilebrættene til törring, dog kun i den varmere årstid. Noget eneste tilfælde af skimmel eller mug har endnu ikke mödt mig, men törringen foregår langsomt i dette klima, når ikke rummene er opvarmede; vinteren er derfor i så henseende den bedste tid til at præparere sommerfugle. I muséet forekommer foruden *Plinus* i enkelte år talrigt et möl, vistnok *Tinea rufimitrella*, som har skadet de ethnografiske samlinger ikke ubetydeligt trods rigeligt anvendte præservativer, i mit departement har jeg kun seet enkelte døde sommerfugle liggende men uden at bemærke nogen fortræd af dem. I sommer blev dog en ung storkobbe (*Phoca barbata*) aldeles afklædt, men det var også et gammelt stykke, som ikke var bleven behandlet med nogetslags konserveringsmiddel.

III. Insektliv om vinteren.

Uagtet insekterne i det hele og store taget frister sin tilværelse under hårde vilkår i polartrakterne, hvilket særligt viser sig ved den langsomme udvikling, medens individantallet ofte er

forbausende stort, sker overvintringen vistnok ligeså let her nord som under sydligere bredder, kun at vintersøvnen varer så meget des længere. Det mest forbausende er overhovedet dette, at så spæde og fine væsener som f. eks. en liden sommerfuglelarve kan overleve en temperatur af $\div 40-50^{\circ}$ C kun skjult under et vissent blad eller i en barksprække, i 7 a 8 måneder, ja mere, udsat for en temperatur under frysepunktet; mig forekommer denne livsgnistens uudslukkelighed hos organismer af så høi udvikling at være noget af det vidunderligste, som naturen har fremlagt for os til betænkning. Hensigten med de følgende linier var forøvrigt ikke at udbrede mig nærmere over dette interessante thema, som klarere tænkere og dygtigere eksperimentører får tumle med; jeg ønskede kun at meddele tidskriftets læsere, hvorledes en insektkoloni i sin vintersøvn er organiseret her på vor lille ø under $69^{\circ} 40'$ n. br.

Det er jo intet nyt, som her meddeles den erfarne Coleopterolog, at man sent om hösten og tildels om vinteren, især når marken er bar, og mildt veir indtræder, kan gjøre en god fangst af tildels ganske sjeldne sager ved at samle mose og löv på passende lokaliteter og så i ro og mag i den varme stue gennemsøge materialet portionsvis på et hvidt klæde eller en tallerken. Leiligheden har været der hver eneste höst i 8 år, af og til også efter vor Tromsö-vinters indtræden, som ofte falder i Oktober; men først 17de November 1884 fik jeg samlet tiltag til at prøve denne methode, fornemmelig drevet dertil af professor SAHLBERGS gjentagne opfordring; min finske kollega være her ved takket for sit gode råd.

Udrustet med et blikspand begav jeg mig nævnte dag, den første sne var da allerede oplöst i etpar dygtige regnskyl, op på öen og fik i en fart samlet spandet fuldt dels af löv ved foden af birketrær, dels af våd mose fra »Præstvandets» bredder. Hele affæren stod på en times tid og var isandhed en betimelig foranstaltning; thi på nedturen begyndte et tæt snefok, som indtil nu har holdt marken dækket, og för udgangen af April byder sig vel neppe nogen ny leilighed. Indholdet blev de to påfølgende dage undersøgt i det korte dagslys (solen forlader os 21 November), og udbyttet blev som følger:

Talrige larver af en eller anden *Cidaria*, som tilligemed

etpar ganske unge *Agrotis conflua* straks blev satte i koldt rum til fortsat vinterhvile.

Trapezonotus agrestis FALL., 4 eksplr., tidligere kun én gang funden på Tromsöen.

Notiophilus aquaticus L. 2 stykker; en almindelig art.

Anchomenus gracilis GYLL. 1 eksplr., ny for den arktiske fauna; hvad jeg i 1877 tog for denne art har nemlig senere vist sig at være *fuliginosus* PANZ.

Stenus pusillus ER., 8 stykker; ikke almindelig.

St. bifoveolatus GYLL. 1 eksplr. Forekommer sparsomt.

St. fasciculatus J. SAHLBERG, 2 stykker; meget hyppig ved »Præstvand».

Rhaphirus attenuatus vel *boops*, 2 stykker; begge arter er meget almindelige.

Myllæna dubia GRAV. 8 eksplr. Almindelig.

Myllæna sp? 6 eksplr. af en liden mig helt ubekendt *Aleocharin*, fölgelig en akkvisition for faunaen.

63 eksplr. af diverse *Acrotona*, *Atheta* m. fl., som jeg endnu ikke har indladt mig med at bestemme.

Anchicera analis ER., 16 stykker; det ene tör tilhöre en nærbeslægtet art. Almindelig.

Corticaria fuscula GYLL. 13 eksplr.; hidtil kun fundet i et enkelt individ.

Salpingus ater F. 2 stykker; hidtil kun fundet i Ofoten af ZETTERSTEDT.

Orchestes saliceti F., 8 eksplr.; ikke synderlig hyppig.

Phyllodecta vitellina L. Kun et eksplr. blev opbevaret.

Efter Tromsö forholde må jo dette siges at være et nokså respektabelt resultat; fundet af 2 for den arktiske region nye arter i etpar håndfulde löv og mose spår godt for fremtiden, så fremt denne slags undersøgelser kan blive drevne med den fornödne omhu og stadighed, hvilket desværre for mit vedkommende har sine mange og store vanskeligheder. Forhäbentlig vil en ikke altfor fjern fremtid kunne se en coleopterolog af faget arbeidende på dette lönnende felt.

Tromsö 16de Februar 1885.